

- Eva Johansson: Stensjö by – sid 1
- Dan Andersson: Hemlängtan – sid 2
- Ordförandens och redaktörens spalter – sid 3
- Daniel Johnsson: Vigselboken – sid 4
- DIS håller årsmöte i Eksjö den 11 mars – sid 8
- Ulf Örnemark: Mormor o morfar meddelar förlovning - sid 9
- Carl Billman byggde järnväg i Alaska – sid 10
- Ted Rosvall: Vackra Clara – där var hon ju – sid 14
- Sänd Disbyutdrag till Donald – sid 16
- Redaktör sökes – sid 16
- Medlemsutvecklingen i DIS-Småland – sid 16
- Egon Burman: Tillfälligheter, slump eller ... – sid 17
- Thore Blohm: Ceremonier – sid 18
- Egon Burman: Disgen 2016-kurs i Växjö – sid 19
- DIS-Småland håller årsmöte i Kalmar 22 april – sid 20

Stensjö – oskiftad by norr om Oskarshamn

Stensjö by strax norr om Oskarshamn är en av få bevarade oskiftade byar i Småland. Vid storskiftet i början av 1800-talet skiftades marken men en tvist mellan de fem gårdsägarna innebar att laga skiftet aldrig genomfördes. Därför har inga gårdar flyttats ut från bykärnan. De fem gårdarna ägdes av personer från samma släkt i sju generationer, ända från början av 1700-talet till 1960.

Några år senare övertog Vitterhetsakademien byn, som nu är ett besöksmål. Här kan vi se hur det såg ut för våra förfäder före laga skiftet, när byarna var intakta. På Vitterhetsakademiens hemsida finns mer information och flera äldre fotografier från byn.

Foto och text: Eva Johansson

DIS-Småland – Regionförening till Föreningen DIS – Föreningen för datorhjälp i släktforskningen.
Verksamhetsområde: Jönköpings (F), Kronobergs (G) och Kalmar (H) län.
Hemsida: www.dis-smaland.se

Styrelse

Tommy Nilson	Backgatan 5	575 35 Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	ordförande
Rainer Timander	Landshövdingegatan 10	392 31 Kalmar	0732-68 36 26	leoniden@gmail.com	v. ordförande
Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37 Eksjö	070-863 12 17	borje.jn@gmail.com	ledamot, kassör
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33 Huskvarna	036-13 07 97	leifbhva@gmail.com	ledamot
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93 Värnamo	070-278 08 85	donald@freij.se	ledamot
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	598 71 Södra Vi	0492-205 20	webmaster@dis-smaland.se	ledamot
Katrin Lok	Brännerigatan 6	331 33 Värnamo	076-817 77 68	klokgen@gmail.com	ledamot
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32 Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	suppleant, sekreterare
Egon Burman	Murmästarevägen 1	352 61 Växjö	0470-637 26	egon35@live.se	suppleant

Funktionärer

Börje Jönsson	Klosterstigen 9	575 37 Eksjö	070-863 12 17	borje.jn@gmail.com	fadder, utbildare
Tommy Nilsson	Backgatan 5	575 35 Eksjö	070-303 17 32	tommy@betoni.se	fadder, utbildare
Rune Elofsson	Norra Storgatan 44 A	575 32 Eksjö	0381-129 94	runehalvard444@gmail.com	utbildare
Leif Berglund	Örngatan 11	561 33 Huskvarna	036-13 07 97	leifbhva@gmail.com	fadder, utbildare
Margareta Edqvist	Syréngatan 19	571 39 Nässjö	0380-106 29	margareta.edqvist@telia.com	fadder
Donald Freij	Hjälshammar Sjögård	331 93 Värnamo	070-278 08 85	donald@freij.se	disbytombud, utbildare
Arne Johansson	Södra Storgatan 29 D	598 71 Södra Vi	0492-205 20	webmaster@dis-smaland.se	webmaster
Egon Burman	Murmästarevägen 1	352 61 Växjö	0470-637 26	egon35@live.se	redaktör

SmåDisigt – Medlemsblad för DIS-Småland

Redaktör: Egon Burman – egon35@live.se

I redaktionskommittén ingår även:

Viola Ek, Hovmantorp 0470-773102

Eva Johansson, Gunnebo 0490-13819

ISSN 1650-3066 Upplaga 1500 ex – 4 nummer/år.

Tryckeri: Lindströms Tryckeri, Alvesta.

Ansvarig utgivare: Föreningens ordförande.

Manus sänds till redaktören, som förbehåller sig rätten att redigera artiklar som kommer till användning. Författarna får möjlighet att granska sitt redigerade material före tryckning. Citat ur SmåDisigt får göras om källan anges. För återgivning av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen.

Bidra gärna med material till SmåDisigt samt föreslå frågor att behandla i kommande nummer. Hjälps också till att värva medlemmar till DIS och DIS-Småland. Vi behöver bli fler i vår lokalförening.

Medlemsavgift

DIS 180 SEK + DIS-Småland 80 SEK

Plusgiro 140 33-5 Föreningen DIS

Organisationsnummer 82 70 01-1029

Adressändringar sänds till

Föreningen DIS

Gamla Linköping, 582 46 LINKÖPING

E-post: dis@dis.se

Hemlängtan (ur Kolvaktarens visor, 1915)

Dan Andersson (1888-1920)

**Jag är trött, jag är led på fabriken,
jag vill hem till jordhöljt bo,
till min koja vid Blodstensmyren,
i de gröna gömmenas ro.
Jag vill leva på bröd och vatten,
om jag endast strax får byta
allt gasljus och larm mot natten
där timmarna tysta flyta.**

**Jag vill hem till dalen vid Pajso,
till det gräsiga kärret vid So,
där skogarna murgrönsörka
stå i ring kring mossig mo,
där starrgräs i ånga växer
vid källor som aldrig sina
och där växter väva i jorden
sina rötter silkesfina.**

**Jag vill hem till dalen vid Kango
där ljungen står brinnande röd
som ett trots i flammande lågor
framför höstens hotande död -
där fjärilar, färggrant glada
på mjöliga vingar sväva
och tunga, sjungande humlor
i den svällande myllan gräva.**

**Jag vill hem till det fattiga folket
som svetts i somrarnas glöd,
som vakar i bittra nätter
i envig mot köld och nöd. -
Jag vill dit där molnen gå tunga
under skyn där stjärnor skina,
och där obygdsofarna sjunga
i takt med visorna mina.**

Ordförandens spalt

Snön lyser inte precis nu i januari, möjligen med sin frånvaro här i Eksjö. Det är ändå ruggigt ute så vad passar bättre än att släktforska och arbeta med nya Disgen 2016. Jag börjar nu vänja mig vid programmet och alla nya funktioner. Det blir bara bättre ju mer jag lär mig finesserna. Dessutom har jag fördelen att vara både fadder och utbildare vilket gör att de kontakter jag får lär mig ännu mer om de möjligheter som Disgen 2016 erbjuder.

Det pågår en hel del kursverksamhet i vår region, bl.a. i Växjö, Tranås och Gränna. Glädjande nog blir kurserna ganska snabbt fulltecknade. En kurs i Eksjö är avslutad. I Kalmar planerar vi en kurs lite längre fram. På vår hemsida finns all information.

Vi genomför också en del temamöten på olika platser. Hör gärna av dig till någon i vår styrelse om du tycker vi borde ordna temamöte eller kurs i närheten av din egen bostadsort.

Disgen 2016 är nu uppe i version 5. Du som inte har uppdaterat ännu, passa på att göra det nu. Många av de tidiga buggarna är rättade, och en hel del nya och förbättrade funktioner har tillkommit. Testa bl.a.

den nya dubblettkontrollen och de många sätten att analysera/kontrollera notiser.

Under mina möten med Disgen-användare har jag noterat en viss rädsla för att gå över från Disgen 8 till Disgen 2016. Jag kan förstå detta. Nya program innebär ofta förändrade arbetsmetoder. I fallet Disgen 2016 kan jag dock konstatera att de förändringar som finns är både enkla att ta till sig och väldigt praktiska.

Gör det enkelt. Installera Disgen 2016 på prov till att börja med. Det kostar inget. Konvertera din gamla databas från Disgen 8. Konverteringen påverkar inget i ditt gamla program. Fortsätt din "skarpa" forskning i Disgen 8 samtidigt som du testar Disgen 2016. Det är två helt olika program med helt skilda databaser.

När du senare bestämmer dig för att köra Disgen 2016 "skarpt" så gör du en ny konvertering av databasen i Disgen 8. Därefter använder du Disgen 2016 "skarpt".

Kom ihåg att vi är många faddrar som längtar efter frågor och att få problem som vi kan hjälpa till med. Och, som sagts på annan plats i det här numret av Smådisigt, SKICKA IN DIN SLÄKTFORSKNING TILL ETT DISBYT-OMBUD.

Tommy Nilson
ordförande

Redaktörens spalt

Det finns ännu ingen intresseanmälan om att bli ny redaktör för SmåDisigt. Jag gör ett nytt försök i detta nummer. Vad händer med vårt medlemsblad om ingen är villig att ta över? Det är något som styrelsen får överväga. Jag kan inte tänka längre framåt än ett nummer i taget och vill inte gärna lämna skutan förrän frågan om efterträdare är löst.

Alla lokalföreningarna inom DIS ger inte ut egna tryck, så det är kanske inte självklart att DIS-Småland ska fortsätta med det. Fast det tycker jag. Hemsida och e-post i all ära, men det kräver aktivitet från medlemmarna, och alla har för övrigt inte Internet.

Jag har fått flera bevis på att SmåDisigt uppskattas när den kommer i brevlådan. Kanske

är vårt medlemsblad en bidragande orsak till att vi har 60 procent av Dis-medlemmarna i Småland anslutna. Och ännu större andel räknar vi med att få – förhoppningsvis många även utanför Småland.

Detta nummers dikt blev *Hemlängtan* av Dan Andersson – en favoritpoet för mig och för många. Tänk vilken ordkonstnär han var. Varje ord känns som vägt på guldväg.

Så var 16 sidor färdiga, trodde jag. Men det visade sig vara 18. Skulle jag ta bort två sidor eller lägga till två? Det blev två ytterligare sidor för att komma upp i hela tryckark. De tillkommande är sidorna 17 och 18.

Så håll till godo. Här är 20 läsvärda sidor som jag jobbat hårt med. Speciellt tack till Eva. Hon är en enastående korrekturläsare.

Egon Burman
redaktör

När du vill veta lite mer om ... **VIGSELBOKEN**

Daniel Johnsson, Vimmerby

Svenska vigselböcker

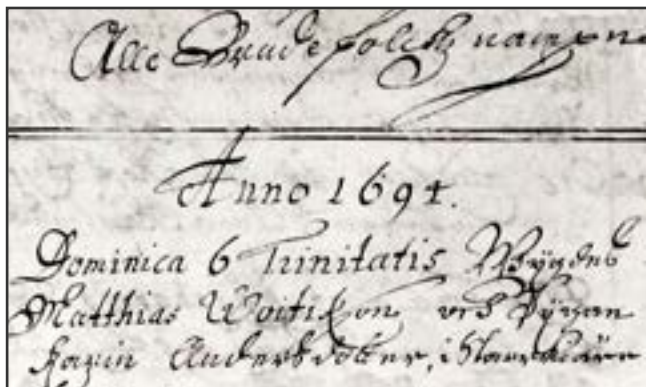
I vigselboken antecknade prästen de par som vigdes i församlingen. Äldre vigselböcker innehåller som regel väldigt få uppgifter, oftast bara vigseldatum, namn samt var de vigda hörde hemma.

Vigselboken är primärkälla för vigseldatum. Har du ett par med ett vigseldatum i vigselboken och ett annat vigseldatum i husförhörslängden är det datumet i vigselboken du ska ange, självklart under förutsättning att du bekräftat att personerna i vigselboken och husförhörslängden är desamma.

Svenska kyrkböcker grupperas efter bokstäver. Husförhörslängder har bokstav A, medan vigselboken har bokstav E. Den äldsta volymen för församlingen får beteckningen E:1, och nästföljande E:2 och så vidare.

Till skillnad från dop- och dödböckerna var det som regel först i mitten av 1800-talet som vigselböckerna började bli mer detaljerade. Då börjar det dyka upp anteckningar om lysningen, födelsedatum, sidhänvisning till husförhörslängden och anteckningar om hinderlöshet, giftomannens samtycke etc.

Skedde inte vigseln i brudens hemort så skickade prästen som vigde de unga till en vigselattest till brudens hemort så vigseln ändå blev antecknad där. Så småningom när det började förekomma borgerliga vigslar så blev även de antecknade i kyrkans vigselbok.

Gamleby vigselbok Anno 1694:

**Dominica 6 Trinitatis Wifdes Matthias Woitzikon
och Pijgan Karin Andersdotter, i Starrkiärr**

Den 6:e Trinitatis = 16 juli.

Äktenskapets historia

När man tänker på bröllop är det lätt att få för sig att det är en sed som kom med kristendomen. Men faktum är att gifta sig gjorde vi i Norden långt innan vi blev kristna. På vikingatiden var äktenskapet mer av en ekonomisk uppgörelse istället för ett bekräftande av två älskandes kärlek. Det hela gick till så att brudgummens familj skickade sändebud till brudens familj. Fick man ett positivt svar, så blev det trolovning.

Samtidigt med trolovningen ingicks ekonomiska avtal mellan familjerna. Under den efterföljande festen bestämdes även när bröllopet, eller *brudlaup* som det kallades, skulle hållas. Dessutom gjorde man upp om storleken på brudgåvan och brudens hemgift.

Så inleddes bröllopet. Helst skulle festandet hållas på i en vecka. Att ha gästbud i bara 3-4 dagar ansågs lite väl snålt tilltaget. Bröllopsnatten mellan de två skulle dock genomföras redan första natten. De åtföljdes då av vittnen som bar på ljus och facklor och som skulle bevittna akten. Man fick inte vara blyg på den tiden.

Även ordet giftermål härstammar från vikingatiden. Mål är det tal som giftomannen (brudens far) skulle hålla vid det tillfälle då han överlämnade bruden. På vikingatiden var det även vanligt förekommande att de rikare männen tog sig flera hustrur, så kallade bihustrur. Hövdingar kunde även hålla sig med frilior, eller så kallade följevinnor.

Men så klingade vikingatiden av och Sverige blev kristet runt 1100-talet. Nu blev mycket kring äktenskapet förändrat. Mannen skulle endast ha en kvinna, och detta gällde livet ut. Slut var det med både bihustrur och frilior. Dessutom var det näst intill omöjligt att ta ut skilsmässa, jag återkommer i ett senare avsnitt om detta.

Det märkliga var att kyrkan såg inte så allvarligt på detta med otrohet, lite bikt, botgöring och en gåva till kyrkan så var saken ur världen. På sätt och vis blev ju detta en inkomstkälla för kyrkan. Men även detta skulle bli annorlunda med tiden.

Under Gustav Vasas regering påbörjades genomförandet av reformationen i Sverige, närmare bestämt vid Västerås Riksdag 1527. Gustav Vasa blev kyrkans överhuvud istället för Påven i Rom. Detta markerar slutet på medeltiden i Sverige, och övergången till en evangelisk-luthersk svensk kyrka. Men det betydde inte att kyrkan förlorade makten över folket, tvärtom. Man ansåg nu att äktenskapet var en sexuell relation mellan man och kvinna och enligt bibeln skulle dessa förenas i "ett kött". Sex (att ha köttsligt umgänge som det hette) utanför äktenskapet blev nu helt förbjudet.

I 1608 års kyrkoordningsförslag står det: *Så är och thett guds wilie att the som wthi Ekteskapett stadde äro, skola hålla sigh troliga och reenliga, så att the icke förkränkatt med hordom och olofligh beblendelse ...*

Härads- och rådhusrätterna fick nu fullt upp under 1600-talet med att döma folk till döden för brott som hor (otrohet), blodskam (incest) samt tidelag. Som tur var mildrades som regel alltid straffet i hovrätten till böter eller kroppsstraff då det gällde horsbrott.

Vem fick gifta sig?

För det första gällde det att ha den rätta åldern inne. De tidigare medeltidslagarna hade inte några specificerade åldersgränser men det blev det ordning på i och med 1608 års kyrkoordningsförslag; *Barn och öfuermagar, som än nu icke kunna weeta huadh Ekteskapett hafuer inbära, skola prester-na icke gifua samma.* Övermaga är ett ålderdomligt ord för omyndig, vilket man var tills man fyllt 15 år.

Enligt 1686 års kyrkolag hade mannens ålder höjts till 21 år; *Så skal ock hvarken man eller qvinna gifta sig, förr än the äro komme till laglig och mogen ålder. Man eller qvinna må ej förr i äktenskap träda, än han hafver fyllt 21 år, och hon 15, utan Konungen pröfvar skäligt att lof thertil gifva.* Kungen kunde med andra ord ge sitt medgivande till undantag från gällande lag. Detsamma gällde i 1734 års lag.

Sen var det naturligtvis viktigt att man inte heller var för nära släkt med varandra. Under första hälften av 1600-talet var det fyrmänningar eller närmare släkt som inte fick gifta sig. Kungen kunde ge dispens för så nära släkt som kusiner.

1680 kom en ny kunglig förordning som gjorde att det nu bara var kusiner och närmare släkt som inte fick gifta sig, men precis som tidigare kunde kungen ge dispens för kusingifte. Det skulle dröja till 1845 innan det blev tillåtet med kusinäktenskap.

Det var inte populärt om någon ville gifta sig med en person som inte tillhörde den svenska (lutherska) kyrkan; *Giftermål med fremmande religionsförvandter måste flitigt afrådas; dock blifva de icke alldeles förbudne för hoppet om theas omvändelse till Wår lära, och när the ingås med sådane vilkor som Wåre stadgar påbjuda.*

Vid denna tid var det dock helt förbjudet för någon tillhörande svenska kyrkan att gifta sig med en jude. Judar fick endast gifta sig med varandra. (Se avsnitt Borgerlig vigsel.)

Hade man blivit änkling eller änka så fick man inte gifta sig för snabbt efter den andras död. Man skulle sörja en tid, mannen minst ett halvår och kvinnan ett år. Anledningen till att kvinnor skulle sörja längre var för att kunna säkerställa fadersskap till eventuella barn. Fanns det barn i familjen var det även viktigt att deras arv blev utrett (avvittra barnen som det kallades), så att fars- eller morsarvet var skyddat mot eventuell ny styvförälder.

Slutligen fick ingen vigas mot sin vilja. Det står uttryckligen i 1686 års kyrkolag; *Inge må trolofvas, emot sin egen fria vilja, och vederbörandes samtycke. samt Om någonthera af brudfolcket, af Prästen i vigseln tillspord, uppenbarligen nekar at vilja lefva i äktenskap med then som föreställes, tå skal Prästen, til vidare besked, med vigseln innehålla.*

Kvinnan var omyndig

Under lång tid i vår historia var kvinnan omyndig, det vill säga andra tog beslut åt henne. Som ogift kvinna var det fadern i roll av giftoman som bestämde, och efter att hon gift sig var det maken. I rollen som förmyndare för sin hustru hade maken ansvaret för hennes (eventuella) inkomst och förmögenhet. Eftersom kvinnan var omyndig under äktenskapet så var det mannen ensam som var förmyndare för deras gemensamma barn. Först om kvinnan blev änka så blev hon myndig, under förutsättning att hon inte gifte sig igen, då blev hon åter omyndig.

Enligt 1734 års lag: *Fader är sine dotters giftoman, och moder må ther til råd gifwa. Är fader död; tå är moder med skyldast fränders råd. Lefwer ej fader, eller moder; ware tå then, som fader munteliga, eller skrifteliga, eller moder med nästa fränders råd, til giftoman nämndt hafwer.* Rollen som giftoman togs med andra ord över av modern om fadern skulle avlida. Inte ens om båda föräldrarna var avlidna blev kvinnan myndig, utan då var det den frände (släkting) som blivit utsett till giftoman som bestämde.

Om nu kvinnans kärlek till den tilltänka maken var så stark att hon trotsade sina föräldrars vilja och gifte sig ändå, så kunde hon bli arvlös; ***Gifter sig mö mot faders vilja, eller moders; hafwe fader, eller moder, wäld att giöra henne arflös.***

I och med 1863 års förordning så blev ogifta kvinnor myndiga, men först vid 25 års ålder. 1884 sänktes åldern till 21 år, men gifte hon sig blev hon åter ommyndig. Först 1921 blev kvinnor myndiga vid 21 års ålder även som gifta.

Trolovingen

Under äldre tider var trolovingen den egentliga bekräftelsen på att man var ett par, och att avtal hade ingåtts mellan de två släkterna. Trolovingen var en offentlig akt med närmaste släkten närvarande för att kunna vittna om att trolovingen gått rätt till.

Trolovingen blev giltigt genom handslag. Enligt 1734 års lag ***bör giftoman med fyra witten när wara, twänne å mannens wägnar, och twänne å hennes. Sker thet annorledes, ware then fästning ogild.*** Fästning var ett annat ord för troloving, och det är från det vi har orden fästman och fästmö. Mannen och kvinnan kunde nu dela säng med varandra. Vigseln i kyrkan var än så länge bara en guds välsignelse och gjorde ingen ytterligare juridisk skillnad. Barn som föddes av trolovade föräldrar ansågs inte vara oäkta.

Dessutom var det samma sak att bryta en troloving som att ta ut skilsmässa. I och med 1734 års lag fanns det dock omständigheter som gjorde att en troloving kunde brytas;

- 1) Om någon tvingats till troloving.
- 2) Om man hade en smittsam och obotlig sjukdom så som ***spetelska, fallandesot, wettlösa raseri, pockor aflösachtighet, eller weder styggeliga och stora fel och lyten.***
- 3) Om man före eller efter trolovingen begått lägersbrott eller någon gärning som fläckade ner ens goda namn.

I och med 1734 års lag var man dock tvungen att gifta sig i kyrkan för att äktenskapet skulle bli giltigt.

Lysningen

Efter trolovingen var det dags för lysningen. Tre söndagar i rad skulle prästen meddela att paret avsåg att gifta sig, och det var nu andra hade möjlighet att protestera mot vigseln.

Den variant som används inom den anglosaxiska kyrkan (exempelvis i USA och England) där man vid själva vigseln skulle protestera ("speak now or forever hold your peace") har med andra ord aldrig använts i Sverige.

Seden med att ta ut lysning går ända tillbaka till det fjärde laterankonciliet år 1215 (ett kyrkomöte i Rom under påven Innocentius III). Det skulle dock dröja hela tre decennier innan mötets beslut nådde oss i Sverige.

Det var viktigt att man inte tog ut lysning vid fastan (inför påsken) eller advent för då skulle äktenskapet bli olyckligt. Det gjorde dock inget om vigseln inte skedde vid uttalad tid efter lysningen. I vigselboken kan man därför ibland se att det gått lång tid mellan lysningen och själva vigseldatumet.

Under perioden 1732-1860 togs det även ut en stämpelavgift för själva lysningssedel. Prästen angav ofta i vigselboken hur stor denna avgift var, och det står då oftast Charta vid summan (Charta sigillata). Avgiften räknades ut ifrån hur mycket skatt mannen betalade. En hög stämpelavgift skvallrar därför om en rik make.

Sveriges äldsta bevarade vigselsbok
är från Sankt Nikolai i Stockholm och börjar i juli månad 1609.
Arkiv Digital. Storkyrkoförsamlingen (AB,A) EII:1 1609-1712

Vigseln

Så var det då dags för själva vigseln. Den skedde som regel alltid i kvinnans hemförsamling. Det var först under 1800-talet som det blev vanligt med vit brudklänning, tidigare kunde de vara i olika färger och mönster, till och med svart var förekommande. Brudens kläder visade dessutom på hennes sociala status. Det var viktigt att bruden inte sydde sin klänning själv, för då skulle hon få gråta lika många tårar som hon sytt stygn i klänningen.

Brudkronan är en tradition som uppstod på 1300-talet. Det var bara de kvinnor som var oskuld (eller jungfru som det kallades förr) som hade rätten att få bära brudkrona. Den traditionen kom sig av att brudkronan var en symbol för Jungfru Maria och hennes kyskhet. Regnade det i brudkronan skulle hon bli rik. Skulle det däremot storma på bröllopsdagen skulle det bli sorg och oro i äktenskapet.

Craelius skriver 1772; *Vid bröllop, då bruden skall rida till kyrkan, får hon ej hava någon rask och munter häst, utan en gammal och svag, emedan brudehästen skall ej längre därefter trivas eller leva.*

När bruden kommer hem från kyrkan, skall hon genast innan hon inträder i brudehuset, gå in där maten tillagas, och åtminstone smaka något av varje rätt, på det hon sedermera, under sin levnad, må alltid hava gott förråd på mat.

Vigselringen är en tradition som härstammar från romersk tid då det var en bekräftelse på ingånget avtal. Att bära ringen på vänster hands ringfinger är en tradition som härstammar från romersk tid då det var en bekräftelse på ingånget avtal. Att bära ringen på vänster hands ringfinger har vi gjort sedan 1500-talet. Att det blev just det fingret beror på att man under antiken i Egypten trodde att kärleksvenen (vena amores) gick från det fingret direkt till hjärtat.

Förr trodde man att om vigselringen var för liten och trång skulle äktenskapet bli olyckligt. Det innebar också otur om mannen tappade ringen när han skulle sätta den på brudens finger, då skulle han dö ifrån sin brud tidigt. Det kunde även innebära att hans hustru skulle få missfall. Det var också farligt att prova andras vigselringar, för då skulle man aldrig bli gift.

Efter akten i kyrkan väntade fest. Många bröllop lades gärna vid juletid, då det redan fanns mycket mat förberedd och nära och kära släktingar var samlade på gården. Hade bruden god aptit vid bröllopsmåltiden så tydde det på ett långt liv och god hälsa.

Seden med att fira flera dagar i rad, ibland upp till en vecka levde kvar bland bönderna ute på landsbygden. Inne i staden var det annorlunda, enligt Magnus Erikssons stadslag fick festandet inte pågå mer än två dagar. Det är inte heller ovanligt att det förekommer fall i rådhusrätternas protokoll om upprörda grannar som klagat på buller vid bröllopfester inne i städerna. Där låg ju husen väldigt tätt och de som inte var bjudna uppskattade inte alla gånger dessa fester. Då som nu.

Bröllopsnatten skulle som sagt var genomföras första festnatten. Det var viktigt att brudsängen bäddades av en person med "ärbar levnad" och som sedan låste rummet. Då skulle brudens gamla friare inte kunna göra några trollerier med bädden.

Det fanns även magi för att få en hustru att vara trogen. Man klippte av lite av hennes hår utan att hon märkte det, brände det till aska. Sedan strödde man askan över sängkläderna som skulle vara smorda med lite honung vartefter man hade samlag med henne där.

Morgonen efter bröllopsnatten var det dags att ge morgongåvan. Det var en gåva från mannen till kvinnan som skulle tjäna som pension om mannen dog före kvinnan. Det kunde till exempelvis vara mark eller egendom. Helst skulle morgongåvan vara väl tilltagen. Morgongåvan skulle vara uttalad redan innan vigseln enligt 1734 års lag: *Förr wigslen skal han til henne wiss morgongåfwo utfästa, antingen i löst, eller fast, men ej i båda tillika, ehwad han med mö, eller enka, sig gifter.*

Borgerlig vigseln

Från och med 1863 blev det tillåtet med borgerlig vigseln (så kallat civiläktenskap) mellan svensk kristen och jude.

Under 1800-talet växte även de frikyrkliga församlingarna till, exempelvis baptismen. Till en början fanns ett starkt motstånd till baptismen, det var förbjudet att samlas till gudstjänst och ledde man en sådan kunde man straffas. Detta blev det ändring på 1868, då baptismen blev accepterad i Sverige. Som en följd av detta blev det 1873 tillåtet med borgerlig vigseln för de som inte tillhörde den svenska kyrkan. 1908 blev så slutligen borgerlig vigseln tillåten för alla som ville ha ett alternativ till kyrklig vigseln.

Även borgerliga vigslar skulle antecknas i svenska kyrkans vigselböcker. Det gjordes dock alltid en anteckning som talade om att det var just en borgerlig vigseln. (Protokoll från borgerliga vigslar kan man hitta i kronofogdearkiven.)

Skilsmässa

Förr var som jag tidigare nämnt ett äktenskap något av en ekonomisk uppgörelse mellan två släkter. Äktenskapet – familjen – blev en trygghet, inte minst för kvinnan. Att vara ensamstående kvinna var inte lätt och kunde leda till svåra levnadsförhållanden. Men otrohet, våld i äktenskapet eller brist på kärlek, var tillräckliga orsaker även på denna tid för att söka skilsmässa.

På 1600-talets första hälft kunde man söka skilsmässa om den ena parten begått äktenskapsbrott eller helt enkelt rymt sin väg. Går vi ännu längre tillbaka i tiden då Sverige var katolskt var skilsmässa inte tillåtet – äktenskapet ansågs nämligen vara ett heligt sakrament. Var det riktigt illa i förhållandet fanns det dock möjlighet att få flytta isär, men man förblev gifta.

Från 1660-talet kunde kungen ge tillåtelse till skilsmässa om den ena parten hade försökt mörda eller grovt misshandlat den andre. Mordförsök var tidigare med andra ord inte skäl nog. I första hand var det prästens uppgift att försöka få paret sams igen genom medling. Lyckades inte detta så togs fallet upp i domkapitlet (kyrkans domstol).

Från och med 1734 lades ansvaret över på de vanliga domstolarna att döma vid skilsmässomål. Det var dock fortfarande domkapitlet som utfärdade själva skiljebrevet. Om prästens medlande inte fungerade, så varnade domstolen först de äkta makarna. Hjälpte inte det så kunde de dömas till böter, första gången till 25 daler, andra gången till det dubbla. När ingen av dessa åtgärder hjälpte kunde det bli tal om skilsmässa.

I 1734 års lag kan vi läsa; *Giör mannen hor, och wil hustrun ej förlåta honom brott sitt, och hafwer hon ej haft sängelag med honom, sedan thet henne kunnigt blef; tå må skilnad i äktenskapet ske.*

Att vara otrogen ansågs vara ett så allvarligt brott att det var en godtagbar anledning till skilsmässa. Självklart var resultatet detsamma om hustrun var otrogen. Den som orsakat skilsmässa i äktenskapet genom otrohet fick inte heller gifta om sig förrän den svikna parten var död eller gift om sig. Dessutom behövdes kungens godkännande.

Om skilsmässan genomfördes och äktenskapet upplöstes så blev kvinnan återigen omyndig. Det ledde till att mannen alltid fick ansvaret för barnen. Han ansågs även ha större möjlighet att försörja barnen än den nu omyndiga kvinnan.

Latinska ord

Precis som i övriga kyrkoböcker var det inte ovanligt i äldre tider att prästen skrev vissa nyckelord på latin; här följer några som kan underlätta läsandet av vigselboken:

Charta sigillata	stämpelpapper
Conjugati	vigda
Copulati	vigda
Mensis	månad
Nuptiae	bröllop
Sponsus	brudgum
Viduus	änkling

Daniel Johnsson
anforskning@outlook.com

Välkomna till DIS årsmöte

lördagen den 11 mars 2017, kl 13.00
på Stadshotellet, Stora torget i Eksjö

DIS-Småland, som är värdforening, ordnar en stadsvandring.
Start kl 10. Alla är välkomna att delta.

13.00 Kalle Bäck håller föredrag

14.30 Kaffepaus

15.00 Årsmötesförhandlingar

Efter årsmötet information om pågående
och planerad Dis-utveckling.

Mormor och morfar meddelar förlovning

Ulf Örnemark, Ulricehamn

Ett litet kuvert med två visitkort fick sin förklaring med hjälp av Svenska Akademiens ordbok.

Morfars bror Konrad avled ogift och barnlös en höstdag 1937 i Örebro. Kvarlåtenskapen fördelades mellan syskonen. En byrå med diverse korrespondens och fotografier hamnade så småningom i brodern Petrus fritidshus på den lilla ön Röhäll i Mälaren där den stod orörd i många år.

I byrån återfanns ett litet kuvert (95×57 mm) avsänt från Jönköping i april 1928. Det innehöll endast två visitkort, på exklusivt papper, med mina morföräldrars respektive namn. Jag visste ju att de gifte sig i november samma år och gissade att brevet kunde vara ett sätt att informera släkt och vänner om förlovningen.

I de vanliga uppslagsverken fanns inget om denna sedvänja men jag hittade två andra källor. Enligt Svenska Akademiens ordbok [1] användes begreppet förlovningskort redan på 1800-talet. Där står:

FÖRLOVNINGS-KORT, n. kort varigm en förlovnings tillkännagives; numera i sht i pl., om de förlovades visitkort som sändas inneslutna i samma konvolut.

BJÖRKMAN (1889). 1865 när min äldsta systers förlovningskort – tvenne visitkort sammanbundna med rosa sidenband – skulle .. sändas. WRANGEL FornTid. 188 (1926).

Den andra källan är en i sig fascinerande bok med huvudtiteln *Hur man uppträder korrekt*, utgiven första gången 1943 under pseudonymen *E. TIKETT* [sic!]. Bakom detta namn stod folkskollärarsonen John Walter Octavius Nyquist (1899-1946).

Boken gavs ut i minst 6 upplagor in på 1960-talet. Den innehåller bland annat 13 sidor om *Visitkortet och deras användning* men nästa ledtråd fanns i kapitlet om *högtidligheter*:

Dagen därefter skicka de båda nyförlovade ut sina förlovningskort, vilka antingen bestå av två vid smalsidan såsom ett ark sammanhängande visitkort, med namnen på insidorna, hans på vänstra och hennes på högra sidan, eller också utgöras de av hans och hennes vanliga visitkort av gemensam storlek. I båda fallen endast namnen, inga yrken.

Ulf Örnemark
ulf.ornemark@telia.com

Litteratur

1. Svenska Akademiens ordbok, <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>.
2. J.W.O. Nyquist, *Hur man uppträder korrekt*. En bok om moderna sällskapsformer, 2:a uppl., Stockholm 1946.

Carl Billman byggde järnväg i Alaska år 1909

Carl Billman, min pappa, var född 1882 på ett torp vid Långasjön, Belganet i Blekinge, någon kilometer från Tingsrydsgränsen. Han emigrerade 1907 till Amerika, återvände till Sverige 1921, gifte sig och blev bonde i Tubbarp, Ronneby.

Under sin tid i Amerika arbetade han huvudsakligen vid järnvägsbyggen i Kalifornien och närliggande stater. De sista fem åren i Amerika arbetade han på ett skeppsvarv i Seattle. Hans största upplevelse var sommaren 1909 som rallare i Alaska. Här följer hans berättelse om när han deltog i järnvägsprojektet "The Copper Spike".

Hans Billman, Tingsryd

Det var en tidig vårdag 1909, som vi avgick från Seattle med ångaren Northwestern med destination Alaska. Ombord fanns omkring 300 skandinaviska järnvägsarbetare och dessutom en avsevärd last av redskap, materiel och utrustning.

Det var en huvudentreprenör som hette Heney, som skulle bygga en järnväg längs en flod som heter Copper River, inåt landet. Vårt arbetslag bestod av ett 30-tal män och vi skulle arbeta i form av någon slags ackord eller entreprenad.

Vårt resultat berodde på skicklighet och arbetsförmåga, men också väldigt mycket på tur med väder, jordförhållanden och sådant. Utrustningen hade vi dyrt fått köpa på kredit, av bolaget. Den summan skulle dras av slutlikviden, en gång. Förmodligen skulle vi få lämna utrustningen kvar eller ge bort den. Chansen att kunna sälja den häruppe var nog minimal.

Jag hade en kamrat med, som hette Elof och var från Hällaryds socken i Blekinge. Vi hade varit tillsammans länge och trivdes bra ihop. Han var stenhuggarsmed och en mycket skicklig sådan. Vår bas var Jack Jansson, som vi båda arbetat för tidigare. Han hade lovat Elof arbetet som smed, vilket inte var självklart, eftersom det i laget fanns en smed till.

Vi stod ofta där vid relingen, Elof och jag. Färden norrut gick mestadels inomskärs. Man har Vancouver Islands med huvudstaden Victoria

på vänster sida och staden Vancouver, som ligger på fastlandet på höger. Det var en vacker sjöresa på sex dygn och ju längre norrut vi kom, desto ståtligare blev vyerna.

När vi närmade oss Alaska, såg vi Kanadas högsta toppar i Mount Elias-massivet resa sig mot himlen, upp emot 6000 meter höga. En gång såg vi en grizzlybjörn som stod på en klippa och betraktade båten.

Det är inte utan att man undrade lite vad man givet sig in på. Vad skulle man ha varit med om när man stod här på hemväg i höst. Var man rik eller utfattig. Någon eller några skulle transporteras hem i en kista, men sådant fick man inte tänka på.

Så löpte vi in i Cordova, en liten plats med en hamn, några skjul och krog med några flickor. Här skulle bli en stad, men ännu såg det inte mycket ut för världen.

Flickorna på krogen var ju äventyrerskor, som ville tjäna pengar, liksom vi. En del gjorde det också. Det berättades om en värländska, som reste hem till Sverige, som välbärgad, och gifte sig med en storbonde. Hon hade vett att lägga undan pengar och att sluta i tid.

I Cordova mötte oss företagets representant och han tröstade oss med att vi om några dagar skulle vara uppe vid byggena. Nu inträffade det första missödet. Jack Jansson, vår bas blev sjuk och fick följa med båten tillbaka. Det blev rådslag i arbetslaget och jag och en kamrat som hette Ed Andersson blev utsedda att tillsammans bli basar i laget. Jag hade redan fått namnet "Store Bleking".

Järnvägen, som skulle byggas, skulle gå från Cordova, längs floden Copper River 150 miles uppströms till stora koppargruvor, där malmen låg upp i dagen.

Floden var farbar med småbåtar. Järnvägen var byggd 1908, till Camp 55, vilket var 55 miles från Cordova. Vi i vårt lag skulle nu till Camp 85, det vill säga 85 miles från Cordova.

Järnvägen finns delvis kvar. Här ser man hur den längre bort går högt över dalen, lagd på fackverk av trä. Man kan föreställa sig vedermödorna att få detta på plats långt ute i ödemarken. Den sista delen av järnvägsbanken upp till gruvanläggningen är nu smal bilväg. Foto: Wikipedia.

Det blev en strapatsrik transport, som tog veckor i stället för dagar. Tåget körde fast i snödrivor och ångbåten kom inte fram i islossningen. Vi fick bära och transportera med en liten båt, som vi drog från land. På campen fick vi börja med att finna lägerplats och resa tält.

Det var besvärligt på grund av snön. Man såg ingenting hur marken var under snön. På första platsen där vi grävde undan snön gick inte alls, utan vi fick börja om på annat ställe och hade då sådan tur att vi hittade en helt slät och bra yta. Den var så bra att när vi, sedan på hösten, skulle lämna den, lyckades vi sälja tälten och en del utrustning till ingenjörerna. De andra fick lämna utrustningen, som jag tidigare nämnde.

Det var mycket tung materiel, som skulle upp från Camp 55. En dag skulle vi transportera upp 24 järnvägsräls till campen på den lilla båten.

Plötsligt skar kölen in i en sandrevel, strömmen vred båten på tvären och alla rälsen gled av båten.

Det var inte djupt, men det var ju iskallt vatten. Jag klädde av mig naken och dök ner och fick ett rep om ändan på en räls i taget. Vi fick upp alla utom två. De ligger där väl än. Efter det sprang jag till campen, så fort jag orkade, värmdes mig och bytte kläder.

Som kock hade vi en hallänning, en av två bröder. Han var mycket duktig. Det var besvärligt att få grönsaker och färsk potatis. Det blev mestadels potatisflingor, som är det vedervärdigaste som finns, men han lyckades göra till och med dem smakliga. Som hjälpreda fick han den andre smeden, som jag talade om, eftersom Elof fick smedjobbet. Maten var i övrigt mest kött. Provianten kom en gång i veckan med båt och tåg till Camp 55.

Så kom äntligen våren och värmen. Det var en storslagen natur däruppe. Inåt land reste sig bergen men snötäckta toppar. Just vid vår camp var det lite skymt, men annars kunde man se Mount McKinley, Nordamerikas högsta topp.

Så till själva arbetet. Jag skall börja med att berätta om borrhningen och skotten. Man sprängde på två olika sätt, vanliga sprängningar, som gick till så att man borrar ett hål, som ofta skulle ner 8-10 meter.

I början slog vi med släggor på vanligt sätt, men det går inte när man kommer ner på sådana djup. Då hade vi ett borrh, som vi välit ihop av flera, till 8-10 meter långt. Det blev en sådan tyngd i det att vi bara lyfte det och lät det falla av egen tyngd. Vi var flera man och fick därför bygga en ställning för att få plats och stod vi där och pumpade, precis som man gör när man kärnar smör.

När hålet var borrarat släppte vi ner en dynamitplugg och den rev upp en liten gryta i botten, sedan tog vi en fyra fem pluggar och vidgade grytan, för att därefter fylla den med dynamit och skjuta slutskottet.

Elva män och en häst ur författarens arbetslag. Carl Billman "Stora Bleking" står längst till höger på bilden i ljus skjorta och hängslen.

Den andra metoden, var det vi kallade storskotten. Det gick till så att man sprängde en liten tunnel in i botten av berget. Ingenjörerna räknade ut exakt hur långt man skulle gå in. Därefter placerade man krut i tunneln.

Det var ett litet lag som hållit på hela vintern och gjort en sådan tunnel. Det var ett jätteskott. Man använde 1400 kaggar krut om 25 pond. Ett pond är 11 kg, så det var 15 ton krut. Tanken var att hela detta berg och jordmassa, som för övrigt var 18000 kvadratyards, eller 15000 kvadratmeters yta, skulle skickas iväg ut i naturen, så att man skulle få så lite arbete som möjligt med att göra banken klar.

Hur mycket deras entreprenad var värd vet jag inte, men det berättades att på morgonen när de skulle skjuta, sade en av företagsbasarna till lagbasen:

- *Vill du sälja skottet för 1000 dollar?*
- *Nej, sa han, det gör jag inte.*

Så sköt de. Skottet lyckades i och för sig. Hela jordmassan flyttades, men de råkade ut för det som hände ibland. En sidosprika i berget orsakade ett ras från sidorna så hela skärningen fylldes av nya massor.

Lagbasen stod där nu och såg på eländet, kliade sig i huvudet och sa till den andre:

- *Vill du köpa det nu för 500 dollar?*
- *Nej, jag vill inte ge dig någonting.*

Det var inte annat att göra än att packa och ge sig iväg, utan att ha slutfört arbetet. Hur mycket de fick ut vet jag inte, men det mesta av vinterns arbete var bortkastat.

Det blev vi i vårt lag som fick uppgiften att rensa upp där och det var slitigt, men gick bra. Berg fanns ju inte, men det var stenar som var så stora att vi fick ha stege för att komma upp på dem för att borra.

Vi åtog oss senare skärning och gjorde också ett storskott i vårt lag. Inte alls så stort. Det var på 100 tunnor krut, drygt ett ton. Det lyckades så bra att vi inte behövde schakta bort något, utan tvärtom fick tillföra lite jordmassor. Det gjorde vi på så sätt att vi band ett rep om ett träd och om livet och så gick vi med ett spett på branten och rev loss så mycket som behövdes.

Ed Anderson var mycket duktig. Han förstod att planera arbetet, men han var för snäll och hade inte riktig respekt med sig, men vi hjälptes åt, och var så överrens att vi knappt behövde diskutera. Vi nästan läste varandras tankar.

Verktygen, framför allt borren, var viktigt att ha i ordning. Stenhuggarsmeden var som sagt viktig och det är en konst att skärpa borr så att de står sig. Det fanns, utom de två smederna jag nämnt, en tredje man som också utgav sig för att vara smed, en krake som vi fick dras med. Det var ett stort misstag att han antogs.

En dag stod Elof och vässade borr. Vi stod där och tittade på. Mannen skulle göra sig till och hjälpa Elof, tog ett borr i sänder och räckte Elof, som stack ner dem i vattnet för härdning. När det kom till sista borret, stack mannen själv ner det i vattnet.

- *Det där får vi värma om, sa Elof lugnt.*

- *Varför det, det är väl så bra som de andra?*

- *Nej, sa Elof, tog borret och stötte det mot städet.*

Det var stukat i spetsen.

- *Ja, görs det så med de andra, så stukas väl de.*

- *Prova du, sa Elof, om du kan stuka det här så skall jag ögonblickligen lämna mitt jobb.*

Den andre tog borret och stötte det mot städet. Elof skrattade till - *Åh, bättre får du ta i.*

Då tog han borret med båda händer och stötte så mycket han orkade. Det var helt ostukat i spetsen.

- *Ja, då får jag erkänna att du hade rätt, sa han.*

Det hedrade honom i alla fall att han erkände

Det hände olyckor. Vid vår camp var det två som dog i en sådan tunnel till ett storskott. De satt och borrade på natten, men hade gått in för tidigt efter en sprängning. Det fanns gaser kvar och på morgonen fann man dem, den ene liggande på marken, den andre sittande lutad mot väggen med hammaren fortfarande i handen.

Den ene hade identitetshandlingar och sändes till släktingar i Colorado. Den andre hade inga papper. Han begravdes på en liten kyrkogård där uppe. Man gjorde ett kors av en planka med hans namn. När vi åkte därifrån var vi och besökte platsen, och då fanns där nio gravar.

En annan i vår camp miste en hand. Han fick givetvis ingen ersättning, men i laget var man hyggelig. Man var mycket noga med arbetade timmar och man fick sin avlöning i förhållande till dem. Man tog nu medeltalet av alla och det fick han.

Så kom hösten och vi skulle återvända. Som jag sagt, fick vi sälja tälten. Vårt långa borr var vi rädda om, det hade vi haft mycket svårighet att tillverka. Det bar vi ut i skogen och gömde, i den händelse någon av oss skulle komma igen följande år. Jag vet inte om någon gjorde det, om inte, ligger det där än.

När vi kom till Cordova var där en riktig liten stad med gator och trottoarer, som vuxit upp under sommaren, och flickorna var flera. Vi hade då inte sett en kvinna på dessa månader och det kändes nästan lite konstigt att se kvinnfolk.

Vi fick vår lön i en check i en kanadensisk bank och när jag kom till Seattle gick jag till den för att växla till amerikanska dollar. Jag fick dem i 20-dollars guldmünt. Jag var ju inte beredd på det och hade ingenting att ta dem i. Jag visste inte heller att guld var så tungt. Jag knöt in dem i näsduken och stoppade dem i ficka. Det var 47 stycken. Det var så tungt så jag fick gå och hålla om påsen så inte fickan skulle gå sönder. Sen gick jag till en

Carl Billman
(1882-1981)

Fotot nedan är hämtat från Facebook-konto: [Kennecott Copper and its Copper River & Northwestern Railway in Alaska](#). Där finns åtskilliga bilder att beskåda. Det finns även en bok, "The Copper Spike", om hela järnvägsprojektet, skriven av Lone E Janson.

Vackra Clara – där var hon ju

Fortsättning på Vackra Clara och greven

Ted Rosvall

Ni som läste min min artikel "Vackra Clara och greven" i senaste SmåDisigt, minns kanske att jag ännu inte lyckats hitta något fotografi på den sköna. Jag blev tvungen att ta till andra bilder för att kunna illustrera min berättelse. Så här skrev jag:

Saknas gör fortfarande ett fotografi på vackra Clara. Ett sådant ska faktiskt ha existerat, men ännu har det inte dykt upp. Jag jagar vidare!

Jag hade ett svagt minne av att faktiskt ha sett en bild på Clara, att någon gammal släkting för mer än 40 år sedan tagit fram ett insticksalbum, bläddrat och pekat. Jag var också ganska säker på att detta hände i Sverige.

Efter att noga ha analyserat dessa minnesbilder, kom jag fram till att fotografiet måste finnas på ett av två ställen; antingen i Mofalla i Västergötland, eller i Södra Mellby nära Kivik i Skåne. How so?

Jo, Clara hade två syskonbarn, Johan Oskar Carlsson (1866-1956) och Selma Amalia Carlsson/Månsson (1874-1947). Båda hade tidigt utvandrat till "Norra Amerika" och hamnat i Chicago, vid denna tid Sveriges tredje stad.

Så hade de gift sig och fått ett par barn vardera, varefter de återvänt till Sverige, Johan till Mofalla och Selma till Kivik. Jag mindes, att det var från Selmas äldste son, Ivar, jag fått höra en stor del av berättelsen om Clara. Kanske var det hos familjen Månsson jag borde leta.

Sagt och gjort! I början av sommaren tog jag mig en tur till Österlen för att hälsa på Selmas sondotter. Och verkligen, i hennes vardagsrum tronade fortfarande det gamla Amerikaalbumet, inköpt på Världsutställningen i Chicago 1893.

Och där är hon ju, Vackra Clara, på ett fotografi från 1880-talets början, dramatiskt poserande med en solfjäder som bakgrund. Precis så vacker och så teatralisk som jag alltid föreställt mig henne.

Världsutställningen i Chicago 1893 – Ingressbild i det gamla albumet.

Det var verkligen ett ovanligt album, effekfullt vertikalt monterat på någon sorts låda och bläddringsbart nedifrån. Och där är hon ju, Vackra Clara, på ett fotografi från 1880-talets början, dramatiskt poserande med en solfjäder som bakgrund. Precis så vacker och så teatralisk som jag alltid föreställt mig henne.

På samma uppslag återfinns också hennes make, den hjälpsamme drängen August Wilhelm Swanson. Jag noterar att någon under en del av bilderna faktiskt har skrivit dit vilka de föreställer. Clara Håkansson och August Swanson står det hur tydligt som helst.

Men vänta! Känner jag inte igen den där lite spretiga texten? Det är ju min egen handstil! Här har jag för mer än fyrtio år sedan varit på besök, beundrat albumet och bilderna och gjort små noteringar.

Den unge Ted har alltså skickat ett meddelande till den gamle Ted som nu äntligen, fyra decennier senare, återvänt med kamera och skanner i högsta hugg. Tanken svindlar!

Sensmoralen i denna berättelse är given: Så fort du kommer i kontakt med gamla kort, egna eller andras, tag fram blyertspennan och skriv på vilka de föreställer, när och var de är tagna eller annan identifierande information.

August Wilhelm Swanson (1857-1933)

Detta kan vara till ovärderlig hjälp för dem som framöver kommer att betrakta dem, kanske till och med för dig själv.

Det finns fler bilder på Clara och August i detta vackra album.

De här är förmodligen tagna strax innan Clara 1899 återvänder till Sverige för att så tragiskt duka under på operationsbordet.

Ted Rosvall
ted.rosvall@telia.com

Sänd ditt Disbytutdrag till Donald

Glöm inte att sända din forskning till vår gemensamma databas DISBYT. Det är ett utmärkt sätt att få kontakt med andra forskare som du har gemensamma anor med. Det ger dig också möjlighet att använda DISBYT på ett fullständigare sätt. Donald Freij ser fram emot att ta emot och behandla ditt Disbytutdrag.

Hur gör jag?

Det är enkelt. Välj **Verktyg** på menyraden och därefter alternativet **Disbytutdrag**. I programrutan som då syns trycker du på **Nästa** för att fortsätta.

I den programruta som då syns ska du uppge ditt medlemsnummer i DIS. I samma ruta väljer du om du även vill ta med personer avlidna mellan 1916 och 1991 och om ditt Disbytutdrag ska vara tillgängligt för alla på Internet, även icke DIS-medlemmar. Tryck därefter på **Nästa** för att börja göra utdragsfilen.

I nästa ruta väljer du om utdraget ska omfatta **Alla inmatade personer** eller **personer från söklistor**. Välj i vilken mapp i datorn som utdraget ska placeras. Återstår bara att sända det som bilaga i e-post till **donald@freij.se**

Redaktören

Redaktör sökes

Att vara redaktör för SmåDisigt är både intressant och lärorikt. Därför har jag hängt mig kvar vid uppdraget ända sedan 2011. Det blir med saknad jag kommer att släppa det.

Men åldern tar ut sin rätt, och någon gång under 2017 bör DIS-Småland ha en ny redaktör till SmåDisigt.

Jag kan tänka mig att bland föreningens över tusen medlemmar bör det finnas någon som väntat länge på denna chans. Ta den nu!

SmåDisigt trycks på Lindströms Tryckeri i Alvesta och efterbehandlas av Sjöbloms Bokbinderi i Gemla. Samarbetet har varit gott och inget hindrar att de fortsätter, även om en ny redaktör bor på annan ort.

Redaktören får hjälp av två duktiga kvinnor, Viola Ek och Eva Johansson. Ordföranden är ansvarig utgivare.

Alla som är intresserade av att bli redaktör för SmåDisigt kan ringa mig (0470-63726) så ska jag berätta vad uppdraget innebär. Det är ideellt föreningsarbete och helt arvodesbefriat.

Egon Burman, redaktör tills vidare

Något om medlemsutvecklingen i DIS-Småland

Ordförande Tommy är väldigt duktig på statistik och att redovisa bland annat hur medlemsutvecklingen i DIS-Småland fortskrider. Vi strävar hela tiden åt att hålla oss över magiska 1000 medlemmar med god marginal. Det håller Tommy stenkoll på. Av alla siffror han försett mig med har jag gjort en sammanfattning.

Inom region Småland finns det 1505 DIS-medlemmar. Av dessa är 904, motsvarande 60 procent, medlemmar i DIS-Småland. Det finns alltså utrymme för betydligt fler medlemmar i vår lokalförening bland de återstående 40 procenten.

Dessutom har DIS-Småland 188 medlemmar med adress utanför Småland, vilket gör totalt 1092 medlemmar. Här är möjligheterna troligen ännu större att få nya medlemmar. Många som släktforskar i Sverige har anor från Småland, men har kanske inte tänkt på att man kan vara med i flera av DIS lokalföreningar för ett billigt tillägg på medlemsavgiften.

169 av medlemmarna i DIS-Småland fanns inte med för ett år sedan. 73 av dessa är helt nya i DIS och 96 var med i DIS men inte i DIS-Småland.

Vi har åldersuppgift på 80 procent av medlemmarna, och bland dessa är genomsnittsåldern drygt 69 år.

Vi saknar e-postadress till 108 av föreningens 1092 medlemmar. Bland alla DIS-medlemmar i Småland saknas e-postadress till ytterligare 100. Det är värdefullt om vi kan komplettera medlemsregistret. Vi hoppas på er hjälp med detta. Det går bra att sända aktuell e-postadress till mig. Glöm inte ange medlemsnummer. **egon35@live.se**

Hittills har 303 av våra 1092 medlemmar laddat ner Disgen 2016. Vi hoppas att de flesta även har kommit igång med användningen. Glöm inte att kontakta någon fadder om det är problem.

Redaktören

Tillfälligheter, slump eller ...

EGON BURMAN

Läsarna har möjligen märkt min förkärlek för berättelser som tangerar det osannolika – händelser och sammanträffanden som är lite svåra att förklara med vanligt logiskt tänkande. Kanske förekommer det i våra liv oftare än vi anar. Det gäller bara att lägga märke till det som inte följer mönstret. Jag har jag skrivit ner en del sådana berättelser. Här kommer en som dateras nära 60 år tillbaka.

Jaså, du är från Småland ...

Kjell Persson växte upp i banvaktstugan i Öst-anåkra i Torpsbruk tillsammans med föräldrar och tre äldre bröder. Andra sidan stambanan låg vårt hus på 30 meters avstånd. Som närmsta grannar träffades vi dagligen. Kjell, tre år yngre än mig, var också min lek- och ungdomskamrat. Kjell bor i Värnamo och är sedan länge en etablerad konstnär och medlem i Smålands Konstnärsförbund. Att bli konstnär hade han inte en tanke på som barn. Det var snarare jag som funderade på det yrkesvalet.

... då känner du väl Kalle Burman?

Kjell gjorde lumpen vid Kallinge flygflottilj 1958 och var på manöver på Västgötlätten. På torget i Skara kom han i kort samspråk med två damer i 60-årsåldern – alltså äldre damer ur Kjells perspektiv. De hörde på dialekten att Kjell var från Småland. En av damerna sa: *Jaså, du är från Småland – då känner du väl Kalle Burman?*

Kalle Burman, alltså min far Karl Burman, var född 1898 och alltså vid tillfället i damernas ålder. Han var ingen kändis annat än som vägarbetare utmed vägarna i Moheda kommun.

Min far Karl Burman på en bild från hans relativa ungdom när han "låg i betorna", likt många från Småland. Han var en bra historieberättare och blev gärna centrum i ett sällskap. Han kunde sjunga flera av Skånska Lasses visor. På äldre dar blev det Pälle Nävers dikter han deklamerade.

Kjell blev förstås förvånad över frågan, men hans svar kom snabbt: *Jovisst känner jag Kalle Burman. Det är min märmsta granne i Torpsbruk. Där har jag gått som barn i huset.*

Jag önskar att samtalet fortsatt, men längre än så blev det inte. Damerna gick vidare utan att förklara hur de lärt känna Kalle Burman. Kanske tyckte de själva att det lät alltför osannolikt att de efter fyrtio år mött Kalles allra närmsta granne på torget i Skara.

Starkt intryck

Min far kan väl knappast ha varit den ende smålänning damerna mött under sin 60-åriga levnad. Jag är säker på att de lärt känna honom när han som ung gallrade betor i Västergötland – *låg i betorna*, som man säger.

Han har tydligen gjort sådant intryck på dem att de aldrig glömde honom och att han var den förste de tänkte på när de hörde smålandsdialekten.

Men visst var frågan märklig. Eller var Småland i deras tanke en stenig gräsplätt mellan Skåne och Västergötland där alla kände alla och speciellt Kalle Burman?

Har du en historia att berätta?

Det vore trevligt om några läsare av SmåDisigt kan dela med sig av oväntade upplevelser – gärna självupplevda. Så länge jag är redaktör så kan ni räkna med att de kommer i tryck. Det beror förstås även på ansvarig utgivare.

För släktforskare förekommer det ibland att släktgåtor får sin lösning på oväntade sätt. Även sådana berättelser räknar vi in under denna kategori. Du kanske har sökt en person i decennier utan att lyckas. När det sen plötsligt sker så kan det vara på ett oväntat sätt. Men det är bara ett exempel. Tänk till och hör av dig.

Egon Burman

Olika ceremonier

Thore Blohm, Växjö

Vid lysning och bröllop

När någon skulle gifta sig och det blev lysning, så var det brukligt att ”dra björk”. En stor björk sågades ned på gården och drogs fram till förstun. Bjöds det då inte på förtäring så drogs grovåndan på björken in i förstun, men bjöds det på något att äta eller dricka, så drogs björken bort och sågades upp till ved. Jag var med en gång när detta hände, men bara som åskådare. När det sedan blev bröllop så samlades ungdomarna som inte var bjudna för att ropa **smörgåsbrickan ut** och **brudparet ut**.

Vid hushörhör

På hösten kallades det till läsmöte, eller husförhör, som det också kallades. Prästen samman kallade varje höst ordsborna att samlas i någon av gårdarna för att förhöras om kunskapen i Lilla Katekesen.

Jag minns hur folket samlades, sammanbitna i mörka kläder, och funderade säkert på hur detta skulle sluta. I stora rummet var det möblerat med plankor på bockar för att alla skulle få plats.

Till sist kom prästen, hälsade andäktigt och stegade fram till ett bord med vit duk längst fram i rummet.

Först skulle det sjungas en psalm och därefter började förhöret. Prästen pekade på en efter en som skulle svara på frågorna ur Katekesen och Psalmboken. Alla skulle kunna läsa upp stycken och psalmverser utantill. Folket satt med sammanknäppta händer, rullande tummarna i nervositet och läste. Många roliga svar har säkert prästen fått. Jag har saxat några svar – om de är sanna vet jag inte.

Prästen frågade en gång en gumma om hon kände till något om Josef och Maria. - **Nä de gör ja inte! Då måtte väl va nåt nyinflyttat folk.**

Mor Augusta fick frågan, vad menas med underlåtenhetssynd? Men hon hade precis glömt

Luthers förklaringar och svaret blev därefter: - **Jaa, då ä la när en blir så gränslöst gammel så en inte orkar synda.**

En dräng fick frågan, varför är det fyra ljus i adventsljusstaken? - **Dä ä fira höl.**

Efter förhöret så blev det kalas. Det var brukligt att det skulle vara storkalas vid läsmötena. Ingen ville visa sig snål och alla ville överträffa varandra. Det var mycket arbete för husmor att ordna med allt.

Vid begravning

När någon dog och skulle begravas, så hackades det granris och lades ut i olika mönster på vägen morgonen innan begravningen och innan likvagnen som kördes med två svarta hästar skulle passera. Det kallades för att risa. Man fick absolut inte gå på och oreda mönstret. Det risades utanför varje gård som ville hedra den döde.

De döda låg i regel hemma. På morgonen begravningsdagen sattes kistan ut på två bockar i en berså gjord av granar. En enebuske placeras vid varje sida om trappan.

Sorgebrev med inbjudan hade skickats ut till släkt och vänner. De inbjudna samlades i sorgehuset tidigt på morgonen för att äta och kanske få något att stärka sig med, innan färden gick till kyrkan. Likvagnen körde först, i sakta mak, därefter kom alla inbjudna gäster med häst och vagn i en lång karavan.

Efter begravningsakten, åkte man tillbaka till sorgehuset, där det var fullt kalas. Det var vanligt att ha med sig förning, för det mesta så var det ostkaka. Alla tanterna såg till att de smakade just deras förning. Det kunde vara många ostkakor att smaka på. För sämjans skull var det viktigt att smaka på alla. Man började i mitten på kopparbunken för i ytterkanterna kunde förteningen vara bortskrapad och då kunde man få ont i magen, Det fanns också begravningskringlor som var snurrade och smakade mint.

Thore Blohm
t.g.h.blohm@gmail.com

I Växjö var behovet av Disgen-utbildning stort. Två lördagsgrupper blev snabbt fulltecknade, trots att vi närmade oss jul. Från Eksjö kom Rune, Börje och Tommy som lärare.

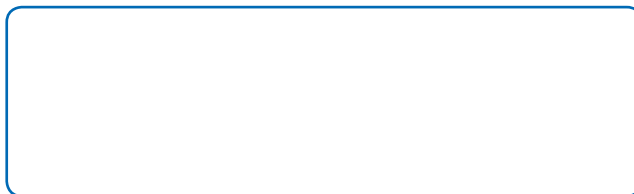
Tyvärr lyckades jag inte stoppa alla för att ta gruppfoto. En del hade väldigt bråttom hem för att börja med självstudier efter kompendium. Jag hoppas att alla kommer väl förberedda till kursavslutningen i februari.

Redaktören

Avsändare:
Föreningen DIS-Småland
c/o Egon Burman
Murmästarevägen 1
352 61 VÄXJÖ

Kallelse till DIS-Smålands årsmöte i Brofästet Kalmar lördag 22 april 2017

- 10.00 – 10.30 Ankomst och kaffe**
- 10.30 – 12.00 DNA-föredrag av Rainer Timander**
- 12.00 – 13.00 Lunchuppehåll**
- 13.15 Årsmöte**

För lunch krävs anmälan till Börje Jönsson – borje.jn@gmail.com
eller 070-863 12 17 senast 18 april 2017. Lunchpris 100 kronor.

Eventuella motioner till årsmötet ska vara Börje tillhanda senast 3 april.

Det är bra bussförbindelser mellan Resecentrum och Brofästet.
Buss nr 5 avgår från Kalmar resecentrum kl 09.25, ankomst Brofästet 09.32.
Åter från Brofästet kl 14.03 eller 14.23, ankomst Resecentrum 14.12 respektive 14.32.

Det finns också gott om parkeringsplatser runt konferensanläggningen.

Välkomna till Kalmar! Styrelsen

